
Lokalisme en kosmopolitisme onder Nederlandse burgemeesters: een verkennend onderzoek

H. van Goor en G.M. Breembroek

1. Inleiding

Burgemeesters nemen in het gemeentelijk beleidsproces een centrale positie in. Zij treden, zeker in kleinere en middelgrote gemeenten, op als coördinator van het gemeentelijk beleid en niet zelden nemen zij belangrijke portefeuilles voor hun rekening. Voorts is het vooral de burgemeester die 'zijn' gemeente naar buiten toe vertegenwoordigt en die de contacten onderhoudt met bovenlokale organisaties en instanties (zie Van Ruller, 1972: 138-140, 150-170; Faber, 1974; Bongers-Sauër, 1980; Derksen, 1980).

Gezien hun centrale positie ligt het voor de hand te veronderstellen dat verschillen in stijl van werken en in manier van optreden tussen burgemeesters doorwerken in het gemeentelijk beleid. Vandaar dat wij ons de vraag hebben gesteld of er bepaalde basispatronen zijn te onderscheiden in de wijze waarop burgemeesters naar buiten toe optreden. Bestaan er systematische verschillen in de wijze waarop burgemeesters zich oriënteren op de buitenwereld, in de kringen waarin zij verkeren en in de relaties die zij onderhouden? Eventuele verschillen in stijl van opereren zijn van betekenis omdat ze verwijzen naar verschillen in informatieverwerving tussen burgemeesters, in de toegang tot beslissingscentra en in de wegen die zij (kunnen) bewandelen om iets voor hun gemeente of haar inwoners gedaan te krijgen. Verschillen in oriëntatie op de buitenwereld, in kringen en relaties verschaffen ons met andere woorden aanwijzingen over verschillen in invloedsbases en invloedsstrategieën tussen burgemeesters.

In het navolgende artikel presenteren wij de resultaten van een verkennend onderzoek naar basispatronen in het optreden naar buiten van Nederlandse burgemeesters. Hiertoe hebben wij gebruik gemaakt van de gegevens van 55 burgemeesters die in 1969 zijn geïnterviewd in het kader van een onderzoek van Braam (1973: zie hst. 4 over de materiaalverzameling). Als theoretisch uitgangspunt voor ons onderzoek hebben wij het onderscheid in lokalistische en kosmopolitische oriëntatiekaders gekozen dat is ontwikkeld door Merton (1968: 441-474; oorspronkelijk verschenen in 1949). In paragraaf 2 werken wij onze probleemstelling nader uit aan de hand van de begrippen lokalisme en kosmopolitisme. De

resultaten van onze analyse worden gepresenteerd in de paragrafen 3, 4, 5 en 6. Het geheel wordt besloten met een discussie van de uitkomsten (par. 7).

2. Probleemstelling

In een verkennend onderzoek naar het gebruik van de massamedia door invloedrijke personen in een lokale gemeenschap komt Merton (1968) tot een onderscheid tussen lokalistische en kosmopolitische invloedrijken dat is gebaseerd op hun oriëntatie op lokale of ruimere sociale verbanden. Deze twee basisoriëntaties verwijzen, aldus Merton, zowel naar verschillen in invloedsbases tussen beide typen invloedrijken als naar verschillen in de wijze waarop zij invloed uitoefenen. Lokalisten zijn op de lokale gemeenschap georiënteerd en streven persoonlijke relaties en contacten met zoveel mogelijk mensen in de eigen gemeenschap na. Kosmopolieten daarentegen oriënteren zich vooral op de buitenwereld. Zij zijn bovendien veel selectiever in hun relaties en contacten en zijn vooral actief in die verbanden waarin zij hun specifieke kennis en deskundigheid ten nutte kunnen maken. De voorgaande verschillen tussen lokalisten en kosmopolieten weerspiegelen zich in hun invloedsgedrag. De invloed van de lokalist berust op persoonlijke relaties, die van de kosmopoliet op deskundigheid.

Voor Merton vormen beide oriëntaties twee duidelijk van elkaar te onderscheiden syndromen of configuraties. Een centraal element in deze configuraties is het gebruik dat lokalisten en kosmopolieten maken van de massamedia. Zo lezen lokalisten meer plaatselijke en regionale en kosmopolieten meer landelijke dagbladen. Kosmopolieten lezen meer tijdschriften, bovendien verschillen beide typen invloedrijken in het type tijdschriften dat zij lezen. Ook in andere opzichten onderscheiden zij zich van elkaar, zoals wij reeds vermeldde, namelijk door de persoonlijke relaties die zij onderhouden, hun lidmaatschappen van vrijwillige organisaties en hun wijze van invloedsuitoefening.

Het begrippenpaar lokalisme-kosmopolitisme is sindsdien veelvuldig in onderzoek toegepast; bij voorbeeld in studies van lokale gemeenschappen en lokale politiek, in onderzoek naar allerlei beroepsgroepen en naar de verspreiding van innovaties. Eén van de gevolgen van de toepassing van de begrippen op zo'n breed terrein van onderzoek is dat zij onderhevig zijn geweest aan een zekere begripsverruiming en accentverschuivingen. Zo is het invloedaspect naar de achtergrond gedrongen of zelfs geheel verdwenen. Deels is hier sprake van een onvermijdelijke ontwikkeling. Een andere context vereist nu eenmaal een andere uitwerking en operationalisering van begrippen. Deze ontwikkeling heeft er echter ook toe geleid dat onder de noemer lokalisme-kosmopolitisme zaken worden behandeld die daar slechts zijdelings of in het geheel niets mee hebben te maken (aldus ook Grimes en Berger, 1970; Goldberg, 1976). Een ander opvallend kenmerk van veel latere studies is de verschuiving van de aandacht van gedrag (bij

voorbeeld leesgedrag, contacten, invloedsuitoefening) naar houdingen en de daarmee gepaard gaande ontwikkeling van allerlei schalen om lokalisme en kosmopolitisme te meten.

Merton vat lokalisme en kosmopolitisme op als een unidimensioneel verschijnsel met twee polaire typen en mogelijk nog een intermediair type (1968: 447, noot 8). Uit later onderzoek blijkt reeds spoedig dat het om een aanmerkelijk gecompliceerder en bovendien multidimensioneel verschijnsel gaat. Gouldner (1957/58 II) onderscheidt op basis van een door hem uitgevoerde factoranalyse vier typen lokalisten en twee typen kosmopolieten. Glaser (1963) wijst op het bestaan van een type wetenschapsbeoefenaar dat een lokalistische met een kosmopolitische oriëntatie combineert. Het zijn vervolgens Goldberg, Baker en Rubenstein (1964/65) die op basis van een factoranalytische studie definitief afrekenen met het unidimensioneel karakter van het lokalisme-kosmopolitismeverschijnsel. Hun bevindingen worden in de daaropvolgende jaren bevestigd door een reeks studies (Grimes en Berger, 1970; Patterson, 1971; Berger en Grimes, 1973; Flango en Brumbaugh, 1974).

In de eerste onderzoeken ging men er algemeen van uit dat beide oriëntaties met elkaar op gespannen voet stonden, dat zij met andere woorden niet in één persoon gelijktijdig waren te verenigen. De factoranalytische studies hebben duidelijk gemaakt dat deze veronderstelling onjuist is. Het is niet een kwestie van of, of, maar individuen kunnen in wisselende combinaties lokalistisch én kosmopolitisch tegelijkertijd zijn. Dit inzicht heeft ertoe geleid dat men typologieën is gaan ontwikkelen, waarin de dimensies van lokalisme en kosmopolitisme tegen elkaar worden afgezet. Gewoonlijk gaat men uit van gedichotomiseerde dimensies zodat vier typen worden verkregen (Goldberg et al., 1964/65: 709; Grimes en Berger, 1970: 413-414; Patterson, 1971; Luecke, 1973; Flango en Brumbaugh, 1974; Goldberg, 1976). Deze typologieën zijn overigens onderling slechts in beperkte mate vergelijkbaar, daar de gehanteerde dimensies en variabelen evenals de werkwijze die bij de typologieconstructie is gevolgd, zeer verscheiden zijn.

In ons verkennend onderzoek onder Nederlandse burgemeesters hebben we aansluiting gezocht bij de oorspronkelijke opvattingen van Merton (1968) over lokalisme en kosmopolitisme. Dit betekent allereerst dat wij niet van houdingen, maar van gedrag uitgaan. Het materiaal uit het onderzoek van Braam (1973) waarover wij kunnen beschikken, stelt ons in staat om drie vormen van gedrag die bij Merton een centrale plaats in de configuraties innemen, te onderzoeken, namelijk:

- massamediaagedrag, in casu het lezen van kranten en tijdschriften;
- lidmaatschappen van allerlei organisaties, politieke organen en adviescommissies;
- contacten met uiteenlopende organisaties en instanties.

Invloedsgedrag, dat door Merton wel is onderzocht, blijft hier wegens gebrek

aan informatie buiten beschouwing.

Anders dan Merton gaan wij er echter op basis van later verschenen onderzoeksverslagen van uit dat lokalisme en kosmopolitisme een meerdimensioneel verschijnsel vormen. Onze eerste stap zal dan ook zijn om aan de hand van een factoranalyse na te gaan of lokalisme en kosmopolitisme onafhankelijke dimensies vormen en om vervolgens een typologie te ontwikkelen. Dit hebben wij gedaan aan de hand van het massamediagedrag (par. 3). Vervolgens onderzoeken we welke samenhangen de aldus verkregen typologie vertoont met enkele kenmerken van de burgemeesters en de gemeenten (par. 4). Ook gaan we de samenhang na tussen de typologie die is verkregen op basis van het leesgedrag van de burgemeesters en beide andere door Merton van centraal belang geachte dimensies, namelijk lidmaatschappen en contacten (par. 5). Ten slotte onderzoeken we of de oriëntatie van de burgemeesters van invloed is op hun opvattingen over groei (par. 6).

3. De lokalisme-kosmopolitisme typologie

Zoals gezegd neemt in ons onderzoek evenals bij Merton (1968) het massamediagedrag een centrale plaats in bij het onderscheiden van een lokalistische en kosmopolitische oriëntatie op de buitenwereld. Tevens hebben wij overwogen om ook de beide andere dimensies – lidmaatschappen en contacten – te betrekken bij de constructie van de lokalisme-kosmopolitisme typologie. Om twee redenen hebben we hiervan afgezien. In de eerste plaats komt in het massamediagedrag de oriëntatie op de buitenwereld het zuiverst tot uitdrukking. Bij de lidmaatschappen en vooral bij de contacten die men onderhoudt, zullen allerlei ‘verstorende’ factoren vaker een rol spelen, zoals specifieke omstandigheden en problemen van de gemeente. In de tweede plaats doet zich een probleem van methodologische aard voor. Voor het terugbrengen van het grote aantal variabelen betreffende massamediagedrag, lidmaatschappen en contacten tot een beperkt aantal dimensies is factoranalyse een geschikte en voor de hand liggende techniek. Om een dergelijke analyse uit te kunnen voeren beschikken we echter in verhouding tot het aantal variabelen over veel te weinig respondenten (Nunnally, 1978: 421). Bovendien zijn verscheidene lidmaatschaps- en contactvariabelen nogal scheef verdeeld.

Voor de operationalisatie van de oriëntatie op de buitenwereld van de burgemeesters zijn we uitgegaan van zes variabelen. Vijf hebben betrekking op het lezen van dag- en weekbladen en één betreft de kennisname van het regionale overheidsbeleid. Merton (1968: 460-462) wijst erop dat lokalisten en kosmopolieten niet alleen verschillen in de *aantallen*, maar ook in de *typen* dag- en weekbladen en tijdschriften die zij lezen. Beide aspecten zijn door ons verdisconteerd en wel door per type het aantal gelezen dag- en weekbladen te tellen. Voorts hebben

we voor de landelijke dagbladen nog een afzonderlijke kosmopolitismeschaal ontwikkeld. De volgende zes variabelen zijn door ons gebruikt:

1. Hebt u kennis genomen van de laatste regeringsnota inzake het te voeren regionale beleid (neen; enigszins; grondig);
2. aantal regionale dagbladen dat men regelmatig leest (geen; een; twee; drie of meer);
3. aantal landelijke dagbladen dat men regelmatig leest (idem als 2);
4. schaal van landelijke dagbladen (geen; *Telegraaf/AD*; *Volkskrant/Trouw*; *De Tijd/NRC*; de hoogste is gecodeerd)¹;
5. aantal opinieweekbladen dat men regelmatig leest (idem als 2);
6. aantal dag- en weekbladen op economisch gebied dat men regelmatig leest (idem als 2).

De eerste twee variabelen meten een lokalistische oriëntatie (hoe hoger de score, hoe lokalistischer), terwijl de resterende vier veeleer een kosmopolitische oriëntatie weerspiegelen (hoe hoger de score, des te kosmopolitischer). Om na te gaan in hoeverre lokalisme en kosmopolitisme twee onafhankelijke dimensies vormen hebben we een factoranalyse uitgevoerd op de bovenstaande zes variabelen (te weten een principale componentenanalyse en Varimax-rotatie). Dit leverde twee factoren op met een eigenwaarde groter dan 1 (zie tabel 1).

De eerste factor wordt bepaald door de twee variabelen die betrekking hebben op het lezen van landelijke dagbladen. Beide variabelen laden zeer hoog op deze factor. De eerste factor meet dus een kosmopolitische oriëntatie. Het feit dat beide andere door ons als kosmopolitisch beschouwde variabelen betrekkelijk laag op beide factoren laden, zou erop kunnen wijzen dat zij geen verband houden met een lokalistische of kosmopolitische oriëntatie óf dat zij meer specifieke kosmopolitische dimensies (politiek; economie) representeren die door ons onvoldoende zijn geïndiceerd (vergelijk Brand-Koolen, 1972: 50).

De tweede factor wordt bepaald door de twee door ons als lokalistisch opgevat-

Tabel 1: Factoranalyse leesgedrag

Variabelen	Factor 1	Factor 2	h ²
1. Regeringsnota regionaal beleid	.029	.695*	.48
2. Aantal regionale dagbladen	-.021	.509*	.26
3. Aantal landelijke dagbladen	.826*	.114	.69
4. Schaal landelijke dagbladen	.732*	-.314	.63
5. Aantal opinieweekbladen	.219	.261	.12
6. Aantal econ. dag/weekbladen	.317	.198	.14
Eigenwaarde	1.80	1.57	
Verklaarde variantie	30,0%	26,2%	

te variabelen, die beide hoog laden op deze factor. De interpretatie van deze factor als lokalistisch wordt nog ondersteund door de negatieve lading van de variabele 'schaal landelijke dagbladen' op deze tweede dimensie.

De factoranalyse levert dus twee onafhankelijke dimensies op, een lokalistische en een kosmopolitische, die elk door twee variabelen worden gerepresenteerd². Deze vier variabelen zijn door ons gebruikt voor de constructie van een lokalisme-kosmopolitisme typologie. Beide dimensies zijn door ons gedichotomiseerd. Als kosmopolitisch worden door ons die burgemeesters aangemerkt die twee of meer landelijke dagbladen en/of de *NRC* lezen. De overigen zijn niet-kosmopolitisch. Lokalistisch zijn die burgemeesters die de nota over het regionale beleid grondig gelezen hebben en/of twee of meer regionale dagbladen lezen. De overigen beschouwen wij als niet-lokalistisch. Deze indeling in wel/niet lokalistisch, respectievelijk kosmopolitisch is uiteraard relatief: het gaat om een indeling van de onderzochte burgemeesters in meer of minder kosmopolitisch (lokalistisch) *ten opzichte van elkaar*. Het is niet ondenkbaar en zelfs zeer waarschijnlijk dat de burgemeesters *als categorie* in hun geheel kosmopolitisch zijn dan anderen, bij voorbeeld wethouders of gemeenteambtenaren. De resulterende vierdeling en de verdeling van de burgemeesters over deze vier typen worden weergegeven in tabel 2.

Tabel 2: De lokalisme-kosmopolitisme typologie

Lokalistische oriëntatie	Kosmopolitische oriëntatie	
	Hoog	Laag
Hoog	Kosmolokaal N = 23	Lokalistisch N = 13
Laag	Kosmopolitisch N = 12	Overige N = 7

Opvallend is dat de combinatie van een lokalistische én een kosmopolitische oriëntatie verreweg het meest frequent voorkomt onder de onderzochte burgemeesters. Maar liefst 23 van hen (42%) bevinden zich in deze categorie. Zuivere lokalisten en kosmopolieten komen ongeveer even vaak voor (22-24%) en zeven burgemeesters zijn noch kosmopolitisch, noch lokalistisch (13%).

De vraag is hoe de restcategorie – burgemeesters dus die op beide dimensies laag scoren – het best kan worden getypeerd. Goldberg, Baker en Rubenstein (1964/65: 709) omschrijven de restcategorie in hun onderzoek als (relatief) onverschillig en ongeïnteresseerd met betrekking tot de twee door hen onderscheiden dimensies. Soortgelijke formuleringen treffen we aan bij Grimes en Berger (1970: 413-414) en Flango en Brumbaugh (1974: 201). Patterson (1971: 72) spreekt van

'vervreemden', 'those whose orientational focus is external to the specified objects'. Deze auteurs verschaffen echter geen verdere toelichting op de door hen gebezigde omschrijvingen. Twee andere studies werpen iets meer licht op deze restcategorie. Uit het onderzoek van Luecke (1973: 90-91), die van 'caretakers' spreekt, blijkt dat de arbeidssatisfactie van de restcategorie verreweg het laagst is. Goldberg (1976: 343-344), die ook de term vervreemden hanteert, constateert eveneens een zeer laag niveau van bevrediging in het werk bij deze categorie. Er zijn dus aanwijzingen dat de restcategorie (relatief) weinig geïnteresseerd en gemotiveerd in het werk is, dat zij slechts een geringe geïnvolveerdheid in hun beroepsrol bezitten.

Nu beschikken wij niet over gegevens om deze veronderstelling in ons eigen onderzoek rechtstreeks te toetsen. Wel is het mogelijk om langs indirecte weg iets meer over deze restcategorie aan de weet te komen, namelijk door deze categorie op achtergronds- en omgevingskenmerken met de overige drie typen te vergelijken. Dit zullen wij in de volgende paragraaf doen. Hier zullen wij eerst nog de vier typen vergelijken naar het lezen van opinieweekbladen en economische dag- en weekbladen, de twee variabelen die bij de typologieconstructie niet zijn gebruikt. Tabel 3 verschaft ons de gegevens.

Tabel 3: Het lezen van opinieweekbladen en van economische dag- en weekbladen per type burgemeester (in percentages)

Leesgedrag	Type oriëntatie			
	Kosmo-lokaal	Kosmopolitisch	Lokalistisch	Overige
leest één of meer opinieweekbladen	55	50	77	86
leest één of meer economische dag/weekbladen	74	42	46	29
N	23	12	13	7

Opinieweekbladen worden door de lokalisten en de overige burgemeesters duidelijk vaker gelezen dan door de kosmolokale en de kosmopolitische burgemeesters. Economische dag- en weekbladen worden vooral veel gelezen door kosmolokale burgemeesters. Opvallend is dat de 'overige' burgemeesters in beide gevallen een extreme positie innemen. Zij lezen verreweg het vaakst één of meer opinieweekbladen, terwijl ze omgekeerd het minst vaak één of meer economische dag- of weekbladen lezen. Het laatste zou er inderdaad op kunnen wijzen dat zij betrekkelijk weinig in hun werk zijn geïnvolveerd. Het feit dat de 'overige'

burgemeesters juist veel opinieweekbladen lezen, is opvallend en moeilijk te verklaren. Daar de lokalisten eveneens veel opinieweekbladen lezen, zou het kunnen zijn dat de 'overige' burgemeesters evenals waarschijnlijk de lokalisten opinieweekbladen vooral lezen vanwege het persoonlijke element ('human interest') in hun berichtgeving (vergelijk Merton, 1968: 460-463; Thielbar, 1970: 250).

4. Achtergronds- en omgevingskenmerken

Merton zoekt de oorzaken van het ontstaan van een lokalistische dan wel een kosmopolitische oriëntatie in de verschillende wegen die de lokale invloedrijken uit zijn onderzoek hebben afgelegd om hun huidige positie te bereiken. Kosmopolieten onderscheiden zich van lokalisten door een grotere geografische mobiliteit en een sneller carrièrereloo. Andere persoonskenmerken (zoals leeftijd en opleiding) kunnen de verschillen in oriëntatie wel versterken, maar ze zijn er niet de oorzaak van (Merton, 1968: 449-450, 453-457; zie over de betekenis van de factoren loopbaan en mobiliteit ook Abrahamson 1965/66 en Lammers 1974).

In aansluiting hierop hebben wij een aantal aspecten van de loopbanen van de burgemeesters op hun betekenis onderzocht. Wij beschikken over gegevens over de loopbanen van de burgemeesters gedurende de periode 1950-1969 (of een kortere periode als een burgemeester pas na 1950 tot het arbeidsproces is toegetreden). Van deze loopbanen analyseren wij vier aspecten. Ten eerste kijken we naar de duur van de huidige functie: 10 jaar of korter versus langer dan 10 jaar. Ten tweede besteden we aandacht aan het type loopbaan. Grofweg kunnen de voorgaande loopbanen in drie typen worden onderverdeeld: (1) burgemeester sinds 1950; (2) een voorafgaande niet-ambtelijke en (3) een voorafgaande ambtelijke loopbaan. Ten derde is voor hen die sinds 1950 burgemeester zijn geweest, nagegaan of ze al dan niet promotie hebben gemaakt, dat wil zeggen één keer of vaker in een grotere gemeente zijn benoemd. Ten slotte analyseren we de geografische mobiliteit: werkzaam geweest binnen één provincie; in verschillende provincies; ook buiten Nederland.

Voorts hebben we nog een drietal andere persoonskenmerken in het onderzoek opgenomen: leeftijd, opleiding en politieke kleur.

Naast persoonskenmerken kunnen ook omgevingskenmerken met de oriëntatie van de burgemeesters samenhangen (vergelijk Merton, 1968: 459-460; Blau en Scott, 1963: 69-71; Glaser, 1963/64; Thielbar, 1970; Lammers, 1974). De vraag is uiteraard hoe we de samenhang tussen omgevingskenmerken en oriëntatie moeten interpreteren. Schematisch voorgesteld is het mogelijk dat de omgevingsfactoren de oriëntatie bepalen of dat omgekeerd de oriëntatie van invloed is op de selectie van of voor een context. Zo is het denkbaar dat iemands oriëntatie zijn keuze van een bepaalde omgeving bepaalt. Daarnaast is het ook mogelijk dat iemands oriëntatie zijn rekrutering voor een bepaalde context beïnvloedt – in ons

onderzoek zijn rekrutering als burgemeester voor een bepaald type gemeente³. Ons onderzoeksmateriaal stelt ons helaas niet in staat om harde uitspraken te doen over de richting van eventuele verbanden. Wij hebben drie omgevingskenmerken onderzocht: inwonertal van de gemeente; ligging in stimulerings- of herstructureringsgebied; mate van economische concentratie (al dan niet aanwezigheid van bedrijven met meer dan 500 werknemers in de gemeente).

De uitkomsten van de analyse zijn samengevat in tabel 4. Nemen we allereerst de voorgaande loopbaan in ogenschouw, dan zien we dat de bevindingen van Merton niet worden bevestigd: de geanalyseerde aspecten van de loopbanen

Tabel 4: Achtergronds- en omgevingskenmerken en een lokalistische dan wel kosmopolitische oriëntatie onder de burgemeesters

Achtergronds- en omgevingskenmerken	Type oriëntatie				P-waarde
	Kosmo-lokaal	Kosmopolitisch	Lokalistisch	Overige	Chi-kwadraattoets
<i>Loopbanen</i>					
Duur huidige functie	korter	—	—	—	.50
Type loopbaan	—	(niet-ambt.)	(ambt.)	—	.86
Promotie burgemeesters 1950	ja	—	—	nee	.08 / .48
Geografische mobiliteit	ja	nee	nee	—	.01 / .03
<i>Overige persoonskenmerken</i>					
Leeftijd	—	(ouder)	(jonger)	(oudst)	.36 / .07
Opleiding	hoger	hoogst	lager	laagst	.03
Politieke kleur	PvdA/VVD	—	confess.	confess.	.003 / .02
<i>Omgevingskenmerken</i>					
Inwonertal	groter	—	kleiner	kleiner	.002
Stimuleringsgebied	ja	(nee)	—	—	.13
Economische concentratie	(ja)	—	—	(nee)	.44

Toelichting: *Leesvoorbeeld inwonertal*: naarmate de gemeente groter is, heeft de burgemeester vaker een kosmolokale oriëntatie; in kleinere en grotere gemeenten komen ongeveer even vaak burgemeesters met een kosmopolitische oriëntatie voor; naarmate de gemeente kleiner is, heeft de burgemeester vaker een lokalistische oriëntatie of behoort hij tot de restcategorie.

Waar de onafhankelijke variabele uit 3 categorieën bestaat en één van deze drie categorieën slechts weinig gevallen bevat, is bij de interpretatie ook de gedichotomiseerde variabele in de beschouwing betrokken (leeftijd, politieke kleur (confess. vs. niet-confess.), promotie burgemeester 1950 en geografische mobiliteit). In deze gevallen zijn ook twee P-waarden van de chi-kwadraattoets vermeld (tweedeling/driedeling).

Waar een categorie van een onafhankelijke variabele tussen haakjes is vermeld, is van een bepaalde tendens sprake (percentageverschil 11-15%), in alle andere gevallen is het percentageverschil groter dan 15%.

vertonen geen samenhang met de zuivere lokalistische en kosmopolitische oriëntaties. Er zijn alleen zwakke aanwijzingen dat een niet-ambtelijke loopbaan vaker tot een kosmopolitische, en een ambtelijke loopbaan vaker tot een lokalistische oriëntatie leidt. Interessant genoeg blijken de factoren die volgens Merton tot een kosmopolitische oriëntatie zouden moeten leiden, namelijk een kortere duur van de huidige functie, promotie sinds 1950 en een grotere geografische mobiliteit, juist een kosmolokale oriëntatie ten gevolge te hebben.

De overige drie persoonskenmerken laten wat meer samenhang zien. De uitkomst voor de variabele leeftijd is daarbij overigens tegengesteld aan het beeld dat men in de literatuur aantreft: in ons onderzoek treffen we onder de ouderen juist vaker een kosmopolitische oriëntatie aan en onder de jongeren een lokalistische. Deze onverwachte samenhang tussen leeftijd en oriëntatie zou kunnen wijzen op een verschil in rekrutering tussen de jongere en de oudere burgemeesters in ons onderzoek. Dit blijkt inderdaad het geval te zijn: de oudere burgemeesters hebben vaker een niet-ambtelijke en de jongere burgemeesters vaker een ambtelijke loopbaan doorlopen⁴. En het zijn nu juist deze oudere burgemeesters met een niet-ambtelijke loopbaan onder wie wij vaak een kosmolokale of een zuiver kosmopolitische oriëntatie aantreffen. Interessant genoeg treedt een soortgelijk verband niet op onder de jongere burgemeesters. Onder deze laatsten blijkt het type loopbaan niet samen te hangen met de oriëntatie. Het resultaat van de variabele opleiding stemt weer wel overeen met de uitkomsten van eerder verricht onderzoek. Naarmate men een hogere opleiding heeft genoten, heeft men vaker een kosmopolitische oriëntatie, hetzelfde geldt in iets mindere mate ook voor een kosmolokale oriëntatie. Omgekeerd hebben de burgemeesters, naarmate de opleiding lager is, vaker een lokalistische oriëntatie of behoren zij tot de restcategorie. Opvallend is ten slotte dat een niet-confessionele politieke kleur samenhangt met een kosmolokale oriëntatie en een confessionele politieke kleur met een lokalistische oriëntatie of het behoren tot de restcategorie.

Van de omgevingskenmerken is met name het inwonertal van belang. In grotere gemeenten treffen we vaker burgemeesters aan met een kosmolokale oriëntatie, in kleinere gemeenten hebben de burgemeesters vaker een lokalistische oriëntatie of behoren ze tot de restcategorie. Niet duidelijk is in hoeverre het inwonertal van de gemeente een zelfstandige invloed heeft op de oriëntatie van de burgemeesters, of dat verschillen in loopbaan- en persoonskenmerken primair voor deze verschillen in oriëntatie verantwoordelijk zijn. In het laatste geval zou men zich voor kunnen stellen dat loopbaan- en persoonskenmerken door hun effect op de rekrutering van burgemeesters van invloed zijn op de grootte van de gemeente waarin men wordt benoemd, direct of indirect via de interveniërende rol van de oriëntatie. Het onderzoeksmateriaal is te beperkt om deze complexe verbanden nauwkeurig te kunnen onderzoeken. Wel hebben wij de indruk dat loopbaan- en persoonskenmerken althans een deel van de geconstateerde ver-

schillen in oriëntatie naar inwonertal kunnen verklaren.

Overzien we het geheel aan achtergronds- en omgevingsfactoren en laten we daarbij de restcategorie even buiten beschouwing, dan kunnen we concluderen dat de loopbaanvariabelen en in mindere mate ook de omgevingskenmerken vooral differentiëren tussen een kosmolokale oriëntatie enerzijds en de beide zuivere typen oriëntaties anderzijds. Alleen opleiding differentieert vervolgens duidelijk tussen een zuiver lokalistische en een zuiver kosmopolitische oriëntatie. Hetzelfde doen in mindere mate ook de kenmerken type loopbaan en leeftijd. De restcategorie ten slotte onderscheidt zich in een aantal opzichten in negatieve zin van de overige drie typen oriëntaties, en wel met betrekking tot de variabelen opleiding, leeftijd en promotie sinds 1950. Gevoegd bij het feit dat deze overige burgemeesters vooral in kleinere gemeenten hun functie uitoefenen, zou dit er inderdaad op kunnen wijzen dat hun geïnvolveerdheid in het werk en hun arbeids-satisfactie relatief gering is, zoals we in paragraaf 3 veronderstelden.

5. Relaties van burgemeesters

Een lokalistische of een kosmopolitische oriëntatie komt niet alleen tot uitdrukking in iemands leesgedrag, maar ook in de relaties die men onderhoudt, aldus Merton (1968). Wij zullen nu nagaan of dit ook opgaat voor de door ons onderzochte burgemeesters. Verschillen de vier typen burgemeesters die wij op basis van hun massamediegedrag hebben onderscheiden, ook van elkaar in de aantallen en typen relaties die zij met de buitenwereld onderhouden?

Wij beschikken over 31 variabelen waarvan 15 betrekking hebben op contacten en 16 op lidmaatschappen⁵. De variabelen zijn door ons gedichotomiseerd: wel of niet contact of lidmaatschap. Dit betekent dat de verdelingen soms zeer scheef zijn: of bijna iedereen heeft contact (is lid) of bijna niemand. De meeste vragen naar contacten en lidmaatschappen hebben betrekking op de situatie ten tijde van het interview. Een uitzondering is gemaakt voor politieke functies (lidmaatschap van Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten, Tweede en Eerste Kamer, Kabinets) die op de gehele loopbaan betrekking hebben.

De volgende aspecten van de relaties zijn door ons geanalyseerd:

- het *totale aantal* relaties;
- de aantallen *lidmaatschappen* en *contacten*;
- de aantallen relaties op *regionaal* (plaatselijk, regionaal en provinciaal) en op *landelijk* niveau;
- de aantallen relaties in de *particuliere sector* (sociaal-economisch terrein) en in de *sector overheid*, waarbij de overheid nog verder is onderverdeeld naar *politieke* en *ambtelijke* relaties.

Voor elk van de bovenstaande aspecten is steeds het gemiddeld aantal relaties per type burgemeesters berekend⁶. Tabel 5 verschaft ons de resultaten.

Tabel 5: Het gemiddeld aantal relaties van de vier typen burgemeesters naar totaal aantal, type, niveau en sector

Gemiddeld aantal relaties (n = aantal relaties)	Type oriëntatie			
	Kosmo- lokaal	Kosmopo- litisch	Lokalis- tisch	Overige
1. Totale aantal relaties (n = 31)	15,3	12,3	13,3	11,9
2. Type				
a. Lidmaatschappen (n = 16)	5,4	4,0	4,1	3,7
b. Contacten (n = 15)	9,9	8,3	9,1	8,3
3. Niveau*				
a. Landelijk niveau (n = 13)	5,8	4,2	4,3	3,8
b. Regionaal niveau (n = 18)	9,5	8,1	9,0	8,1
4. Sector*				
a. Particuliere sector (n = 12)	5,9	5,2	5,5	5,0
b. Overheidssector (n = 18)	8,6	6,6	7,5	6,7
b.1. Politiek niveau (n = 9)	3,5	2,6	2,5	2,3
b.2. Ambtelijk niveau (n = 9)	5,0	4,0	5,1	4,4
N burgemeesters	23	12	13	7

Toelichting: Verschillen tussen het gemiddeld totaal aantal relaties (1) en de som van de gemiddelden onder 2 en 3 zijn het gevolg van afrondingen.

* De reizen naar het buitenland zijn bij de onderverdeling naar niveau ingedeeld bij het landelijk niveau; bij de indeling naar sector zijn ze niet opgenomen.

Kijken we om te beginnen naar het totale aantal relaties, dan zien we dat burgemeesters met een kosmolokale oriëntatie gemiddeld over de meeste relaties beschikken. De lokalistische burgemeesters nemen de tweede plaats in. In overeenstemming met de bevindingen van Merton onderhouden zij meer relaties met de buitenwereld dan de kosmopolitische burgemeesters. De restcategorie scoort het laagst.

Differentiatie van de relaties naar type, niveau en sector heeft geen effect op de plaats van de burgemeesters met een kosmolokale oriëntatie in de algehele rangschikking: zij scoren steeds gemiddeld het hoogst. De restcategorie blijft overwegend het laagst scoren (in een aantal gevallen samen met de kosmopolitische burgemeesters). Wel wordt het mogelijk om de relatiepatronen van de burgemeesters met een zuiver lokalistische en een zuiver kosmopolitische oriëntatie aan de hand van de indelingen naar type, niveau en sector nader te typeren en van elkaar te onderscheiden.

Allereerst blijkt dat het verschil in het (gemiddeld) totale aantal relaties tussen beide typen burgemeesters vooral het gevolg is van een verschil in gemiddeld

aantal contacten en veel minder van een verschil in gemiddeld aantal lidmaatschappen. Voorts zien we dat er op landelijk niveau geen verschillen tussen lokalistische en kosmopolitische burgemeesters bestaan, maar wel op regionaal niveau: de lokalistische burgemeesters beschikken hier gemiddeld over meer relaties. Een soortgelijk patroon doet zich voor bij de differentiatie naar sectoren: geringe verschillen in relaties met de particuliere sector, wel verschillen daarentegen in relaties met de overheidssector. Lokalistische burgemeesters beschikken gemiddeld over meer relaties met de overheid dan kosmopolitische burgemeesters. Uitsplitsing naar politieke en ambtelijke overheidsniveaus stelt ons in staat om dit beeld nog nader te nuanceren. Het blijkt dat de lokalistische burgemeesters gemiddeld over meer relaties op ambtelijk niveau beschikken (zelfs over evenveel als de kosmolokale burgemeesters). Op politiek overheidsniveau beschikken lokalistische en kosmopolitische burgemeesters gemiddeld over evenveel relaties. Splitsen we de politieke en ambtelijke relaties nog verder uit naar landelijk en regionaal (= provinciaal) overheidsniveau (cijfers niet weergegeven), dan vinden we dat de kosmopolitische burgemeesters gemiddeld over meer politieke relaties op landelijk niveau beschikken en de lokalistische gemiddeld over meer politieke relaties op regionaal niveau. Wat betreft de ambtelijke relaties maakt differentiatie naar landelijk en regionaal niveau geen verschil: lokalistische burgemeesters beschikken én op regionaal én op landelijk niveau over meer relaties dan de kosmopolitische burgemeesters.

Vatten we de resultaten samen, dan kunnen we stellen dat de kosmolokale burgemeesters zich niet alleen breed oriënteren in de massamedia, maar eveneens over een breed relatiepatroon beschikken: zij hebben op alle vier door ons onderzochte hoofddimensies (totaal aantal, type, niveau en sector) gemiddeld de meeste relaties. Zowel de zuiver lokalistische als de zuiver kosmopolitische burgemeesters beschikken gemiddeld over minder relaties. Bovendien onderscheiden hun relatiepatronen zich op een aantal punten van elkaar. De lokalistische burgemeesters hebben gemiddeld wel meer relaties dan de kosmopolitische burgemeesters, maar bij differentiatie naar type, niveau en sector blijkt dit niet over de gehele linie het geval te zijn. Lokalistisch georiënteerde burgemeesters hebben gemiddeld meer contacten, meer relaties op regionaal niveau en in de overheidssector. Binnen de overheidssector hebben zij meer relaties op ambtelijk niveau en op regionaal politiek niveau. De kosmopolitische burgemeesters daarentegen hebben meer politieke relaties op landelijk niveau.

6. Aandacht voor 'groei' onder de burgemeesters

Wat zijn de gevolgen van de verschillen in oriëntatie tussen de burgemeesters? Het beschikbare materiaal stelt ons slechts in beperkte mate in staat om deze vraag nader te exploreren, zij het wel in een interessante richting. Wij beschikken

namelijk over een aantal gegevens, omtrent verwachtingen over en aandacht voor groei onder de burgemeesters.

In het denken van gemeentebestuurders neemt groei een centrale plaats in. Binnen het 'gemeentelijk groeicomplex' laten zich twee componenten onderscheiden: (1) aandacht voor bevolkingsgroei en daarmee voor woningbouw, uitbreidingsplannen, enz.; (2) aandacht voor economische groei en industrialisatie. De door ons onderzochte burgemeesters hechtten (in 1969) veel belang aan beide aspecten van groei (Braam, 1973: 232-233; Van Goor, 1979). Interessant is nu de vraag in hoeverre de oriëntatie van de burgemeesters leidt tot een nadere differentiatie in dit groeidenken.

De volgende variabelen met betrekking tot groei zijn door ons geanalyseerd:

1. verwachte veranderingen in het aantal inwoners *in* het komende jaar;
2. verwachte veranderingen in het aantal inwoners *na* het komende jaar;
3. vooruitzichten in deze gemeente met betrekking tot de produktie van werken;
4. vooruitzichten met betrekking tot de aan- en afvoer van goederen over water in deze gemeente;
5. houding tegenover verdergaande industrialisatie in deze streek of plaats;
6. en 7. beleidssectoren welke de meeste aandacht verdienen; tot de acht sectoren waarop deze vraag betrekking heeft behoren twee 'groeisectoren': industrialisatie en uitbreidingsplannen.

Tabel 6 geeft de verwachtingen over en aandacht voor groei (sectoren) van de burgemeesters weer. Allereerst valt op dat juist de kosmopolitische burgemeesters het vaakst het antwoord op de eerste vier vragen schuldig moeten blijven. Bij vraag 3 is dit zelfs expliciet als zodanig gecodeerd. Dit zou er op kunnen wijzen dat de burgemeesters met een kosmopolitische oriëntatie het slechtst zijn geïnformeerd over de lokale situatie.

Richten we ons vervolgens op de gegeven antwoorden, dan blijken uit het materiaal twee patronen te voorschijn te komen. Op het punt van de verwachte groei van de bevolking en de aandacht voor uitbreidingsplannen (vragen 1, 2 en 7) bestaan tussen de vier typen burgemeesters slechts geringe verschillen. Vrijwel alle burgemeesters verwachten (meer of minder) bevolkingsgroei. Uitbreidingsplannen worden door alle burgemeesters ongeveer even belangrijk gevonden (alleen de restcategorie laat hier een enigszins afwijkend beeld zien). Geheel anders is het gesteld met economische groei en industrialisatie. Bij de twee vragen over economische vooruitzichten (vragen 3 en 4) zijn het de kosmolokale burgemeesters die meer dan anderen groei verwachten. De kosmopolitische burgemeesters staan vervolgens duidelijk minder positief tegenover verdergaande industrialisatie dan de overige drie typen burgemeesters (vraag 5). Iets soortgelijks zien we bij de aandacht voor de beleidssector industrialisatie (vraag 6). Kosmopolitische burgemeesters, nu samen met de restcategorie, geven industrie

een geringere prioriteit dan burgemeesters met een kosmolokale of een lokalistische oriëntatie.

Samenvattend kunnen we stellen dat de oriëntatie van de burgemeesters op één aspect van het gemeentelijke groeicomplex, te weten economische groei en industrialisatie, tot een differentiatie van standpunten leidt. Kosmolokale en

Tabel 6: Aandacht voor groei onder de vier typen burgemeesters (absolute aantallen)

Aandacht voor groei	Type oriëntatie			
	Kosmo- lokaal	Kosmopo- litisch	Lokalis- tisch	Overige
1. Verwachte veranderingen aantal inwoners in het komende jaar:				
enige toeneming	9	3	3	–
sterke toeneming	6	2	5	4
(N)	(15)	(6)	(12)	(5)
2. Idem na het komende jaar:				
enige toeneming	7	2	8	–
sterke toeneming	7	3	3	4
(N)	(14)	(6)	(12)	(5)
3. Vooruitzichten produktie werven:				
weet niet	6	6	4	1
sterke toename	9	2	3	1
(N)	(23)	(12)	(13)	(7)
4. Vooruitzichten aan- en afvoer:				
sterke en zeer sterke toename	11	2	3	1
(N)	(21)	(8)	(10)	(6)
5. Houding t.o. verdergaande industrialisatie:				
positief	6	4	3	2
sterk positief	16	3	9	4
(N)	(23)	(12)	(13)	(7)
6. Aandacht sector industrialisatie:				
gemiddelde rangscore	2,9	3,8	2,5	4,4
(N)	(23)	(12)	(13)	(7)
7. Aandacht sector uitbreidingsplannen:				
gemiddelde rangscore	2,4	2,9	2,7	2,0
(N)	(23)	(12)	(13)	(7)

Toelichting: Bij de vragen 1 tot en met 5 zijn alleen de antwoordcategorieën waaruit een positieve verwachting of opvatting over groei naar voren komt, vermeld (uitgezonderd vraag 3 waarbij ook het aantal respondenten dat de vraag niet wist te beantwoorden, is opgenomen). Bij de vragen 6 en 7 is het gemiddelde rangnummer berekend (hoe lager het gemiddelde, hoe groter de aandacht).

lokalistische burgemeesters zijn de grootste voorstanders van groei en industrialisatie, kosmopolitische burgemeesters het minst. De restcategorie neemt een tussenpositie in. In het licht van de veranderende opvattingen over economische groei en industrialisatie die na 1969 zijn opgetreden (Van Goor, 1979), is dit een intrigerend resultaat. Eén mogelijke interpretatie is dat de zuiver kosmopolitische burgemeesters met hun relatief negatieve opstelling tot de voorlopers van een ander industrialisatieklimaat moeten worden gerekend. Dit zou dan een bevestiging vormen van de uitspraak dat kosmopolitisme leidt tot het eerder aanvaarden van innovaties (Rogers, 1983: 201, 248-249, 258-259).

7. Slot

In dit artikel hebben wij de resultaten gepresenteerd van een verkennend onderzoek naar verschillen in oriëntatie op de buitenwereld onder Nederlandse burgemeesters. Uitgangspunt van ons onderzoek is het door Merton (1968) ontwikkelde begrippenpaar lokalisme-kosmopolitisme.

Uit onze analyses blijkt dat in het massamedia gedrag van de burgemeesters twee dimensies kunnen worden onderscheiden, een kosmopolitische en een lokalistische, op basis waarvan een typologie is opgesteld. In deze typologie worden vier oriëntatiewijzen op de buitenwereld onderscheiden: een kosmolokale, een zuiver kosmopolitische, een zuiver lokalistische oriëntatie en een restcategorie die op beide dimensies laag scoort. Deze typologie is door ons vervolgens met drie typen gegevens geconfronteerd: achtergronds- en omgevingskenmerken die mogelijk samenhangen met de oriëntatie op de buitenwereld; relaties met de buitenwereld die volgens Merton ook deel uitmaken van een lokalistische of een kosmopolitische configuratie; en mogelijke gevolgen van de verschillen in oriëntatie, in casu opvattingen over groei. Op alle drie punten bestaan er – grotere of kleinere – verschillen tussen de vier typen oriëntaties.

Vergelijken we de vier typen oriëntaties onderling, dan valt vooral de positie van de kosmolokale burgemeesters op met hun brede oriëntatie op de buitenwereld, zowel in termen van leesgedrag als relaties met de buitenwereld. Er zijn aanwijzingen in de literatuur dat degenen die een kosmopolitische én een lokalistische oriëntatie met elkaar weten te combineren, succesvolle en krachtige figuren zijn (vergelijk Blau en Scott, 1963: 67 e.v.; Glaser, 1963/64; Luecke, 1973; Lammers, 1974; Goldberg, 1976). In ons onderzoek zijn we niet in staat geweest deze veronderstelling direct te meten. Wel zien we dat de kosmolokale burgemeesters zich naar achtergrond- en omgevingskenmerken het duidelijkst van de andere typen burgemeesters onderscheiden; bovendien zijn zij samen met de lokalistisch georiënteerde burgemeesters de grootste voorstanders van groei.

Interessant is vervolgens dat de kosmopolitische burgemeesters niet alleen minder op hebben met economische groei en industrialisatie dan de kosmolokale

en de lokalistische burgemeesters, maar ook het minst goed geïnformeerd lijken te zijn over lokale ontwikkelingen. Betekent dit dat zij ook als burgemeester minder succesvol en effectief zijn dan beide reeds genoemde typen burgemeesters, zoals men naar aanleiding van het onderzoek van Luecke (1973) zou kunnen veronderstellen? Nader onderzoek op dit punt lijkt ons wenselijk.

De restcategorie ten slotte laat op alle punten een 'laag' profiel zien. De veronderstelling dat deze burgemeesters relatief weinig geïnvolveerd zijn in hun werk lijkt hiermee bevestigd te worden⁷.

Samenvattend kunnen we dan ook concluderen dat een onderscheid naar kosmopolitische/lokalistische oriëntaties zinvol is en interessante aanknopingspunten lijkt te bieden voor onderzoek naar verschillen in invloedsbases en invloedsstrategieën tussen lokale (en andere) bestuurders.

Noten

Het onderzoek waaruit de gegevens voor dit artikel zijn geput, is tot stand gekomen dank zij financiële steun van de Nederlandse Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (ZWO). Wij danken G.P.A. Braam voor het beschikbaar stellen van het onderzoeksmateriaal, mw. M.M.C. Bijlholt voor het gereedmaken van het materiaal voor computerbewerking en hen beiden en J.E. Ellemers voor hun kanttekeningen bij een eerdere versie van dit artikel.

1. Deze schaal is gebaseerd op een studie van Oorburg, Van Boven en De Bruijn (1974) waarin zij acht landelijke dagbladen over de periode oktober 1972-september 1973 onder andere hebben gerangschikt naar relatieve aandacht voor (sociaal-)economisch nieuws, financieel nieuws en overige politiek.

2. De correlatie tussen de twee kosmopolitische variabelen bedraagt .569; die tussen de twee lokalistische variabelen .349 ($N = 55$).

3. Met dank aan H.J.M. Hüttner die onze aandacht op dit punt vestigde.

4. Bij deze berekeningen hebben we hen die reeds vanaf 1950 burgemeester zijn, buiten beschouwing gelaten. Zoals te verwachten is, zijn het vooral de ouderen onder wie zij personen aantreffen die al vanaf 1950 burgemeester zijn.

5. Gevraagd is naar *contacten* met: Gedeputeerde Staten; Commissaris van de Koningin; ambtenaren van ETI, PPD of Griffie; ambtenaren van Rijkswaterstaat; HID Rijkswaterstaat; ambtenaren van Provinciale Waterstaat; Kamerleden; ministers/staatssecretarissen; ambtenaren van departementen; particuliere beroeps- en bedrijfsorganisaties; lokale organisaties; Kamer van Koophandel; kleine bedrijven (minder dan 100 werknemers); grote bedrijven (100 werknemers of meer); (ambtshalve) reizen naar het buitenland en naar *lidmaatschappen* van: Kring van Burgemeesters; Genootschap van Burgemeesters; Rotary; Lions en Round Table; Commerciële of Industriële Club; Maatschappij voor Nijverheid en Handel; Provinciale Staten; Gedeputeerde Staten; Tweede Kamer; Eerste Kamer; kabinet (minister/staatssecretaris); plaatselijke sociaal-economische organisaties; regionale en landelijke sociaal-economische organisaties; waterstaatkundige organisaties; regionale of provinciale adviescommissies; landelijke adviescommissies. Het lidmaatschap van de Vereniging Nederlandse Gemeenten is buiten beschouwing gelaten, daar alle onderzochte gemeenten lid zijn van de VNG.

6. Naast het gemiddelde hebben we ook de mediaan berekend. Dit levert nagenoeg dezelfde resultaten op.

7. Voor de burgemeesters, jonger dan 55 jaar, hebben we nog nagegaan of een verschil in oriëntatie van invloed is op de verdere loopbaan, in casu op de vraag of men in de periode 1969-1975 benoemd is in een grotere gemeente. Men zou dit op kunnen vatten als een maat voor (individueel) succes. Twee burgemeesters die het burgemeestersambt in de tussentijd hadden verlaten, zijn door ons buiten beschouwing gelaten.

De resultaten moeten als gevolg van de (zeer) kleine aantallen gevallen met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Interessant zijn ze wel daar ze de in de tekst gegeven interpretatie van de verschillen tussen de vier typen lijken te bevestigen. Het blijkt namelijk dat de kosmolokale en de zuiver lokalistische burgemeesters het vaakst in een grotere gemeente zijn benoemd (7 uit 11, respectievelijk 5 uit 8), de zuivere kosmopolieten minder vaak (1 uit 3) en de overige burgemeesters in het geheel niet (0 uit 2). Gevoegd bij het feit dat de kosmolokale burgemeesters in 1969 bovendien zowel gemiddeld korter in functie zijn als in grotere gemeenten werkzaam zijn, lijken zij het meest succesvol. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of het hier gesuggereerde verband tussen oriëntatie en (individueel) succes ook inderdaad opgaat.

Geraadpleegde literatuur

- Abrahamson, M., Cosmopolitanism, dependence-identification and geographical mobility, *Administrative Science Quarterly*, vol. 10 (1965/66), p. 98-106.
- Berger, P.K., en A.J. Grimes, Cosmopolitan-local: A factor analysis of the construct, *Administrative Science Quarterly*, vol. 18 (1973), p. 223-235.
- Blau, P.M., en W.R. Scott, *Formal organizations. A comparative approach*, Londen 1963.
- Bongers-Sauër, E.B.L., Sociale relaties van het gemeentebestuur, *Bestuurswetenschappen*, jrg. 34 (1980), p. 342-356.
- Braam, G.P.A., *Invloed van bedrijven op de overheid. Een empirische studie over de verdeling van maatschappelijke invloed*, Meppel 1973.
- Brand-Koolen, M.J.M., *Factoranalyse in het sociologisch onderzoek. Explicatie en evaluatie van enige modellen*, Leiden 1972.
- Derksen, W., *Tussen loopbaan en carrière. Het burgemeestersambt in Nederland*, 's-Gravenhage 1980.
- Faber, S., *Burgemeester en democratie. Verslag en interpretatie van een bestuurskundig onderzoek in Friesland*, Alphen aan den Rijn 1974.
- Flango, V.E., en R.B. Brumbaugh, The dimensionality of the cosmopolitan-local construct, *Administrative Science Quarterly*, vol. 19 (1974), p. 198-210.
- Glaser, B.G., The local-cosmopolitan scientist, *American Journal of Sociology*, vol. 69 (1963/64), p. 249-259.
- Goldberg, A.I., The relevance of cosmopolitan/local orientations to professional values and behavior, *Sociology of Work and Occupations*, vol. 3 (1976), p. 331-356.
- Goldberg, L.C., F. Baker en A.H. Rubenstein, Local-cosmopolitan: Unidimensional or multidimensional?, *American Journal of Sociology*, vol. 70 (1964/65), p. 704-710.
- Goor, H. van, Veranderingen in de houding tegenover industrialisatie onder Nederlandse burgemeesters, 1969-1975, *Sociologische Gids*, jrg. 26 (1979), p. 493-509.
- Gouldner, A.W., Cosmopolitans and locals: Toward an analysis of latent social roles, *Administrative Science Quarterly*, vol. 2 (1957/58), p. 281-306 (I) en p. 444-480 (II).
- Grimes, A.J., en P.K. Berger, Cosmopolitan-local: Evaluation of the construct, *Admini-*

- strative Science Quarterly*, vol. 15 (1970), p. 407-416.
- Lammers, C.J., Localism, cosmopolitanism and faculty response, *Sociology of Education*, vol. 47 (1974), p. 129-158.
- Luecke, D.S., The professional as organizational leader, *Administrative Science Quarterly*, vol. 18 (1973), p. 86-94.
- Merton, R.K., *Social theory and social structure*. Enlarged Edition, New York-Londen 1968.
- Nunnally, J., *Psychometric theory*. Second Edition, New York 1978.
- Oorburg, J., Th. van Boven en J. de Bruijn, His masters voice: yes or no? A provisional report on a research project after dominating influences on the contents of mass media in the Netherlands, Paper given at the Research Committee on Mass Communication at the VIIIth World Congress of Sociology 1974, Toronto, Canada.
- Patterson, J., The cosmopolitan local. A re-analysis of the construct, *Kansas Journal of Sociology*, vol. 7 (1971), p. 70-79.
- Rogers, E.M., *Diffusion of innovations*. Third Edition, New York/Londen 1983.
- Ruller, H. van, *Agglomeratieproblematiek in Nederland. Verslag van een onderzoek naar het feitelijk verloop van het openbaar bestuur in Nederlandse agglomeraties op het gebied van de overheidstaak ruimtelijke ordening*, Alphen aan den Rijn 1972.
- Thielbar, G., Localism – cosmopolitanism: prolegomenon to a theory of social participation, *Sociological Quarterly*, vol. 11 (1970), p. 243-254.